

իրօգ Բնչ կ'ըսէ որէնքը, որէնքը կ'ընշ վիզը չուան մի կ'անցունէ, զոր կը սեղմէ և կը թուլցնէ շտտ հարկին: Եւրոպացի տաւնէն քաղաքակրթեալ ազգին օրինաց տալիս Բնչ է կ'ինն, եթէ ոչ ամուսնոյն ստացումը: Ոչ նախաձեռնութեան իրաւունք ունի, ոչ կամը, ոչ իշխանութիւն, ոչ ալ բողոքելու լծայտուութիւն՝ երբ սիրտը կ'արհեստի, երբ միտքը կ'ապտտածի:

Ամենայն բողոք յափշտակուած իրաւանքը հկատմամբ, ոճիր մ'է. իւր բաժինն է լուսութիւնը: Վայելից մասին այլո՞ւ իւր վրայ բացաւ արձակ առաւելութիւն, իսկ պատժոյ մոտին հաւատարմութիւն ունի, մահաւանդ կ'ընշ համար առաւելութիւն իսկ կայ պատժուելու մասին: Օրէնքը ներումն կը շնորհէ արանց մոլորութեանց, մինչդեռ կ'ընշ ամենափոքրիկ յանցանքը կը պատժէ խտտի: Օրէնքը կը փոխուի զանազան ճիւղերու մէջ՝ կը շնորհնէ կամ՝ կը սանձահարկէ ըստ հարկին, բայց կ'ընշ վերաբերեալ բարոյական սկզբունքը նոյնը չափով միշտ, այսինքն այնքան անձնաշխատանք, կ'ինն՝ սարուի:

Այն սկզբունքն, որ Եւրոպական աշխարհ հին մէջ կը հռչակուին՝ այսինքն ազատութեան և հաւատարմութեան սկզբունքները, պարզապէս ահագին բաներ են: Ինչ տեսակ հաւատարմութիւն է այդ որ առ ոտս արանց կը գնէ մարդկութեան կէս մասը. Բնչ է այդ ազատութիւնն օր կը գրկէ կ'ընէ բողոքելու, զործելու, ձեռնարկելու կարողութիւնն: Ինչ է այդ ոյժն որ կ'ըսէ իրաւ «գործէ՛ աներկ կրիւ, ազատ ես»: Իսկ կ'անաւն: «Եղի՛ս, ներդ փայփայէ անմոռն» և ԶԷ՝ այդ բռնութեան ոյժն որ անձին կը յատկացնէ ինչ որ իւր ստացուածքը չէ և կը վայելէ զայն: Ինչ փոյժ իրեն եթէ յափշտակութիւն մ'է՛ ըբաժնի, Բնչ փոյժ այլոց արտասուքն և տառապանքը, և այն ցատաւն որ կը մննչէ առանց սակայն ձայնը բարձրացնել կարենալու: զի լռելու պիտի հարկադրեն այդ յանգուցն բերանն՝ ըսելով «Մեղմէ՛ ձայնդ, զի կին ես դու», և չէ տրուած քեզ վայելել ինչ որ մեր առանձին սեփականութիւնն է. խնամէ՛ զաւակներդ, ծառայէ՛ մեր հաճոյից»:

Այս պայմաններու մէջ, այդ բարոյական

նուստ ճնշման ներքեւ է, ճնշում՝ որ զկին կ'այլակեցալէ, որ մարդիկ կը զատին կ'անոնց բանականութեան, սրտին, կարողութեան, հանգամանաց և կրիցն տատկմանը, և կ'արհաւիրէ անոր գեմ աղէկաւոր վեհաբը՝ ինչո՞ք մարդկութիւնն:

Երբ Հաւատարմութիւնը տիրէ երկուս սեռին մէջ. այսինքն վայելից և պատժոյ, աշխատութեան և վարձատրութեան հաւատարմութիւնը, այն ժամանակ շղթաները կը ջախջախուին, սոգտը կը զգարի և բնկերութիւնը կը շահի հաւատարակչութեան մէջ ինչ որ կը կորսնցնէ անսանձկան ոյժերու անհաւատարակչութեան մէջ, և այդ հաւատարակչութեան կ'արտադրի ներաշխարհակութիւնը, ներաշխարհակութիւնն յատկաբնութիւնն, և յատկաբնութիւնն ճշմարիտ լուսատրութիւնն, որ մտաւորական և բարոյական ոյժերուն ամբողջութիւնն է:

(«ՄԱՅՏԱ» էջ 153-160)

ՓԵՂԵՑԻՍ ԹՕՄԻՍԻ

ՀԱՆՏՔԻՔ կեանք է, մինչ կ'ստիպան՝ երկարատեւ և անզուժ օրհաս մի. անմեղութիւնը հաւատք է, իսկ փորձառութիւնը՝ կասկած:

* *

Կենանքը հակապատկերաց շարք մ'է: Պեղեցկաբարձր ծաղկան մեծ որ դեղ ճրկինք կը նայի՝ կը տեսնես ուրիշ մ'որ զաղկահար և զլիթկոր գետինը կը ծախ: Կը դիտես մերձ ժպտին արտասուքը, մերձ կենաց մահը:

* *

Արք կ'ընշ գեղեցկութիւնը կը սիրեն, իսկ կ'ինն հոգի մի կ'ըզէ՛ պաշտել:

* *

Թշուառութեան՝ ինչպէս զգոնականութեան մէջ՝ որեւէ ընկեր միութարութիւն մ'է. առաջին պարագային մէջ կարծես թէ ցար կը սփոփի, իսկ երկրորդին՝ կը կրկնապատկուի:

